

DADES INÈDITES SOBRE L'ESTUDI GENERAL DE GIRONA

No pretenc en aquest treball donar a conèixer dades espectaculars sobre la història de l'antiga universitat gironina. La meva intenció és tan sols contribuir a desbrossar el camí de futures investigacions sobre l'Estudi General que funcionà a Girona en el període que va de l'any 1572 a 1717.

Els estudis que tracten d'aquest centre d'ensenyament van ser publicats en el darrer terç del segle passat. Són obra d'investigadors locals, més atents a la petita anècdota que no pas a la valoració de la importància real del nostre Estudi General. D'abans d'aquest període només conec les pàgines que hi dedicà Gaspar Roig i Jalpí en el seu *Resumen Historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona* (1678). Són unes pàgines fredes, si tenim en compte el to apologetic que presideix bona part del llibre del nostre pintoresc cronista reial. Roig hi escriu que «esta universidad no es tan copiosa de maestros y estudiantes como otras de España», tot i que diu també que «puede competir con cualquiera en la enseñanza».

Roig era un contemporani de l'existència de l'Estudi General. També ho era Jeroni del Real de Fontclara, però no sé que parli de l'Estudi en el seu Dietari. L'edició que en prepara el professor Joan Busquets permetrà que sortim de dubtes còmodament. De moment, però, les dades més abundants a què tenim accés es troben en els estudis d'Enric Claudi Girbal i de Joan Baptista Torroella. Del primer autor cal fixar-se sobretot en el llibre *Escritores gerundenses* (1867), però també en les *Memorias literarias de Gerona* (1875), i l'article *La Universidad Literaria* (1894). Encara és poca, però, la informació que Girbal dóna als seus treballs, si bé té el mèrit de donar a conèixer els estatuts més complets que tenim de l'Estudi i d'assentar les bases per a una síntesi definitiva de la seva història.

Aquest estudi de conjunt va ser realitzat per Joan Baptista Torroella en un treball que, en línies generals, no ha estat encara superat. Té els defectes de la monografia erudita massa pendent d'infor-

macions de detall i que oblida la necessitat de sistematitzar i d'interpretar les dades, tot i que procura fer comparacions amb aspectes paral·lels de les altres universitats catalanes. És el fruit d'una investigació pacient del fons de l'Arxiu Municipal de Girona, de manera que *El Estudi General o Universitat Literària de Girona* (1900) constitueix encara avui una obra de consulta imprescindible, no només per a allò que es refereix a l'antic Estudi, sinó també per al coneixement del que fou la Universitat Lliure de Girona que existí de 1870 a 1874.

Darrerament, un treball de Jaume Sobrequés, *Els estudis a Girona al llarg de la història* (1978) ha aportat a aquest conjunt d'estudis la claredat i l'amenitat que els faltava. Es tracta, però, d'un llibre de divulgació, sense noves dades procedents de la investigació directa.

Tant aquests textos com els estudis que es puguin fer més endavant sobre el tema s'han basat o s'hauran de basar en unes mateixes fonts documentals: el Lligall «Universitat Literària» de l'Arxiu Municipal de Girona, que conserva els papers de l'antiga universitat, el llibre «Creación de la Universidad», recull de documents oficials de l'Estudi relligats en pergamí, i els diversos volums del *Manual d'Acords* dels Jurats de Girona de cada any. Aquell lligall no pot proporcionar gaires informacions noves, sobretot si tenim en compte que han d'haver desaparegut des del temps de Torroella ençà alguns dels textos que en formaven part. En canvi, els diversos volums del *Manual d'Acords* esperen encara un buidatge sistemàtic que pugui furnir totes les dades inèdites que contenen als estudiosos. Per posar un exemple concret: l'any 1690 els Jurats ordenen que les oposicions a càtedres de l'Estudi se celebrin sempre el primer dia de juny, tot i que la consulta d'anys successius demostra que això no es va complir amb gaire rigor. D'informacions puntuals com aquesta, que no han estat mai publicades, n'hi ha d'haver moltes més. Però és que, a més, podríem obtenir una nòmina del professorat molt més completa de la que tenim, i completar també la llista de cancellers que va tenir l'Estudi i el seu Rectorologi, aclarint d'una vegada les reeleccions i repeticions en el càrrec que s'hagin donat.

Em referia més amunt als papers que s'han perdut i que figuraven segurament al lligall «Universitat Literària». Voldria esmentar-ne un cas concret que té molt d'interès. Em refereixo a uns estatuts

fragmentaris dels quals no parla Torroella però que sí que devia haver consultat. En efecte: el llibre que publicà sobre l'Estudi General conté un detallat pla docent de les matèries i els horaris que seguia aquest centre d'ensenyament. L'autor afirma que es basa en els Estatuts de l'Estudi, però no diu en quin. En diversos volums del *Manual d'Acords* figuren, efectivament, tres redaccions de les «ordinacions» de l'Estudi General: El primer (*Manual d'Acords* de 1601, f. 97 + 8 ff. sense numerar) duu la data de 28 de setembre i fa l'efecte d'un esborrany a causa de les nombroses correccions que presenta. No tracta enlloc del pla docent; només fa referència als càrrecs de l'Estudi. El segon (*Manual d'Acords* de 1608, ff. 62-67v) és datat l'11 de març. La redacció i l'escriptura és més solemne, i conté una declaració de principis a l'encapçalament; això no obstant, tampoc no s'ocupa del pla d'ensenyament. Haurem d'esperar el tercer (*Manual d'Acords* de 1686, ff. 3-16v) per trobar-hi informació sobre els continguts de les matèries que es donaven a l'Estudi. Però tampoc no hi ha cap referència concreta als horaris.

En aquell lligall de l'Arxiu Municipal de Girona, en canvi, hi ha uns estatuts fragmentaris, sense datar, que sí que contenen detalladament l'horari i els continguts dels cursos. Malauradament, només ens informen de l'aula segona i tercera de gramàtica, perquè la part anterior s'ha perdut; però, amb tot, això permet de fer alguna correcció al quadre sinòptic corresponent del llibre de Torroella. Les petites discrepàncies que hi ha es deuen segurament a lapsus de l'autor, perquè per la resta les coincidències són precises. Si la hipòtesi que he formulat és correcta i Torroella els va consultar sencers, o més complets del que són avui, caldria datar-los cap a finals del segle XVII, quan existien totes les càtedres que figuren als quadres sinòptics de *El Estudi General*. La consulta d'aquest estatut permet també afegir als càrrecs directius de l'estudi la figura del clavari o tresorer, i la dels consellers, que constituïen segurament la Junta d'Estudis. Tot això fa que hagi cregut convenient d'incloure'ls al final d'aquest treball, en apèndix.

La manca de consulta directa als fons documentals que he esmentat fa que es perpetuïn els errors i les suposicions sense fonament. Em comunica en Salomó Marquès que hi ha alguns errors a l'explicació de Torroella sobre els últims anys de la vida de l'Estudi General, i que es van fer més classes de les que ens pensàvem. Podríem adduir aquí, en el cas de les suposicions, l'afirmació que

tothom fa que els Jurats de Girona enviaren una delegació a Nàpols a veure el rei Alfons el Magnànim per sol·licitar-li la fundació d'un Estudi General, l'any 1446. El primer a dir-ho fou Ametller i Vinyas: «estando en Nápoles (...) recibe a los delegados de Barcelona y Gerona»; però això no vol dir que el seu testimoni descansi en documentació perduda o ignorada: deu tractar-se d'una deducció precipitada a partir de la informació precisa que tenim per al cas de Barcelona, considerant que en el nostre lloc havia d'haver succeït exactament igual. Evidentment, no calia anar a veure personalment el rei per sol·licitar-li alguna cosa.

A banda d'aquestes fonts documentals ja conegudes, cap a quins altres llocs ha de mirar la investigació futura sobre el tema? Hi ha, naturalment, una gran quantitat de fonts disperses, que no es poden sistematitzar: les informacions que provinguin d'aquest camp, per força, aniran apareixent d'una manera lenta. Alguns descobriments recents demostren que poden sorgir encara dades molt importants per a la història de l'Estudi. El cas més notable és el dels apunts de classe d'un professor de l'Estudi, Narcís Julià, trobats a Montserrat en un manuscrit. I això ha permès de descobrir un altre text d'aquest autor que, altrament, no hauríem anat a buscar mai, potser, en relació amb la universitat gironina. Em refereixo a l'*Oración fúnebre en las exequias de (...) Doña Catalina Antonia Folch de Cardona* (1698). En aquest cas, a l'encapçalament del llibre, consta que era catedràtic de l'Estudi General. També algunes dedicatòries o pròlegs de llibres impresos poden donar pistes sobre antics estudiants o professors del centre. Ho devia ser Martí Esteve, per exemple, autor d'un *Dialogus poeticus eorum (...) in quo quantitas syllabarum, accentus, pes & metrum ad scholasticorum frugem coaptantur* (1593).

Tot i que ja n'he parlat extensament en altres bandes, no vull deixar passar l'ocasió sense dedicar unes ratlles a l'obra de Narcís Julià. Prescindint del fet, molt important, que són els únics apunts de classe que conservem de l'activitat del nostre Estudi General (un és un tractat de retòrica en llatí, la *Medulla eloquentiae*; l'altre, un tractat de preceptiva poètica en llengua catalana, el *Parnàs Català*), constitueixen el primer testimoni conservat de classes en llengua vulgar dintre les universitats espanyoles, si descartem breus vocabularis d'adagis que figuren com a apèndix d'algun altre tractat de retòrica en llatí explicat a la Universitat de Barcelona. Aquells

apunts són de 1703. Encara que el seu valor científic no és gaire gran, marquen una fita en el procés d'abandó del llatí com a llengua acadèmica. És important fer notar que el contingut del *Parnàs Català* està emparentat amb el d'altres tractats barrocs de preceptiva barcelonins de la mateixa època, cosa que fa suposar que hi devia haver una relació íntima entre aquestes dues universitats i que també a Barcelona s'explicava preceptiva literària en llengua vulgar a finals del segle XVII dins de la càtedra de retòrica.

Poca cosa hi deu haver a l'Arxiu de la Universitat de Cervera, actualment en procés de catalogació, que es guarda a la Biblioteca Universitària de Barcelona. De tota manera, d'aquí deu haver sortit la informació, que dona Vilà Bartrolí, segons la qual, quan es va clausurar l'Estudi General de Girona per ordre de Felip V, es va oferir a la nostra ciutat la possibilitat de mantenir la facultat de Teologia. Si la supressió de les Universitats catalanes per Felip V va ser un càstig a l'oposició dels catalans al seu regnat, caldria esbrinar per què es va fer aquesta excepció amb Girona. Aquella oferta, però, fou desestimada pels Jurats.

Un altre camp per investigar que ens pot donar nova informació és l'estudi dels plecs solts que reproduïxen composicions llegides o representades per l'Acadèmia de Sant Tomàs en les festes anuals que els estudiants i professors celebraven per honorar el Sant. A part d'això, poques coses sabem de la història d'aquesta Acadèmia. Torroella no ens diu d'on treu les dues actes d'elecció de càrrecs de 1686 i 1689 que reproduïx al seu llibre. No és veritat, però, com sembla deduir-se de les afirmacions d'aquest autor, que les altres universitats catalanes no tinguessin les seves Acadèmies de Sant Tomàs. Sembla que la de Barcelona és l'acadèmia més antiga de la Península, si fou fundada l'any 1538. Altres autors daten la seva fundació l'any 1588. En qualsevol cas, és anterior a l'«Academia de los Nocturnos», considerada fins ara la primera i fundada l'any 1591. Quant a l'Acadèmia gironina, puc dir que he vist plecs solts de les seves festes dels anys 1685, 1780, 1803, 1808, 1817, 1825 i 1827. Es conserven a la Biblioteca de Catalunya, la Provincial de Girona i a la meua particular. Potser n'hi ha també alguns a l'Arxiu Municipal. A la portada hi figuraven, almenys des de 1759, els noms dels càrrecs acadèmics i dels membres morts durant l'any.

Com es pot veure, l'Acadèmia de Sant Tomàs, vinculada al Convent de Predicadors i després al Seminari, va sobreviure molts anys

l'Estudi General. Una cosa semblant va esdevenir-se a les altres universitats catalanes després de la supressió que ordenà Felip V. Tots els plecs solts de les festes de Sant Tomàs que he vist de l'acadèmia gironina són escrits en llengua castellana. Qui sap si els que eren contemporanis de l'Estudi General foren alguna vegada en català, però mentre no apareguin no podem deduir res sobre la transcendència que tingueren en el marc de la literatura catalana del Barroc. Molts han de considerar-se perduts definitivament.

M'agradaria que aquestes breus notes haguessin contribuït als futurs treballs que es puguin fer sobre l'Estudi General de Girona. I això, almenys en dos sentits: Demostrant que encara hi ha moltes coses a dir sobre aquesta universitat, i renovant l'interès per aquest aspecte de la història de Girona, que ha de permetre lligar el nostre passat amb el futur universitari d'aquesta ciutat, el qual tots voldríem veure clar i lliure de les dificultats actuals. Res no em confortaria més ara que veure en el debat que seguirà que aquest interès és compartit per tots i sentir noves informacions que completin o corregeixin algunes de les coses que he dit. Moltes gràcies.

ALBERT ROSSICH

APENDIX

UNS ESTATUTS FRAGMENTARIS DE L'ESTUDI GENERAL DE GIRONA¹

[ESTATUT Y MODO DE LLEGIR LO MESTRE DE LA AULA SEGONA]

f. 1 [...] y altre die per altres, comensant en la primera hora de matinada, ço és, de set ha vuyt, donant lo sentit de la regla o reglas que.s repetiran cada any; y estos sentits del modo o manera que sera[n] més proffitosos per los estudiants, fehent la pràtiga més convenient, ço és, fehent construhir orations sobra las reglas o regla que.s rellegirà, fehent fer les orations per los estudiants donant ell lo romans. Y als qui seran més provectes la farà fer *de repente*, y los qui no u seran tant la donarà en scrits perquè lo endemà lo tal estudiant le y apòrtie composta y la faça construhir a l'estudiant.

Item, estatuhim y ordenam que de les vuyt a les nou de la matinada llisgan lo llibre de Terenty, ço és, fer donar de cor la llissó y repatir en lo modo y forma que està dalt dit, y de aquell farà pràtiga fehent fer orations declinant y conjugant noms y verbs y tot allò que més convenient li pareixerà a profit y utilitat dels estudiants.

Item, axí mateix estatuhim y ordenam que a la tarda, ço és, de les dos ha les tres, entrats ja y congregats los estudiants, repetescha lo llibre de les *Apistolas familiars* de Ciceró,/ declarant als dits estudiants en romans lo argument y lo sentit de la epístola que.ls repetexa; la qual, ja declarada y repetida per lo mestre, se alçarà hu dels estudiants ha repetir-la, fehent després sobre la dita llissó la pràticha que ab orations se podrà fer sobre de aquella.

¹ Per a l'edició d'aquest text, he regularitzat la puntuació i l'accentuació, i he unit o separat els mots segons l'ús actual. Cal advertir que el copista confon en un únic signe (*j*) no solament la *i* i la *j* d'avui sinó també la *y* quan és conjunció, fa diftong o forma part del dígraf *ny*. En aquests casos, he optat per transcriure *y* a l'edició. Per la resta, he respectat totes les peculiaritats ortogràfiques, lèxiques, morfològiques i sintàctiques de l'original. Entre claudàtors restitueixo obliterats en el text i desfaig abreviatures, o bé indico els fragments perduts. Totes les altres qüestions que no es preveuen aquí són indicades en nota. No indico alguns mots ratllats a l'original que cal considerar casos de *lapsus calami* esmenats pel copista.

Ítem, volem que des de les tres a les quatre, repetida que sie la llissó y feta la pràtiga sobredita, lo dit mestre done un thema o composició en vulgar, la qual los estudiants de dita aula tingan de aportar lo endemà vertida en prosa llatina.

Ítem, volem que en dita hora se donen després de la composició sinch frases llatines arromançadas, les quals tingan també de aportar decoradas los estudiants per lo endemà, proseguint-se la pràtiga de orations tant com baste la hora, per a bé y útil dels estudiants sobre la constructió de Arasma.

Ítem, volem que los diumenjas y dies feriats que y aurà una llissó de matí, ço és, de set a les vuyt, llísigan Miquel Verino, fehent de aquell pràtiga per bé y útil dels estudiants./

f. 2 ESTATUT Y MODO DE LLEGIR LO MESTRE DE LA AULA TERSERA

Estatuhim y manam que lo mestre de la aula tersera de gramàtiga de matí, de les set a les vuyt, per la pràtiga lligia lo llibre quint de Anthoni de Nebrissa, que tracta de la prosòdia, quantitat de las síllabas, peus y versos, y en lo últim lloch de accent, fehent dar ha los estudiants decorades les llissons; y durant la hora de set a les vuyt los farà exercici sobre lo que llegit o repetit aurà, donant los sentits de la prosòdia y quantitat de la síllaba o síllabas.

Ítem, volem que dit mestre, de les vuyt a les nou, per la històricha o enarrativa lligia y declare alguns dels llibres de Virgili, fehe[n]t provar los versos y escandint-los per los peus y figuras, fehent també exercici de orations sobre la llissó que llegida aurà. Y per los propectes done acomodat romans que.l vertèscan en vers llatí en aquell gènere que al discret lector aparexerà.

f 2v Ítem, que sobre lo llibre de Virgili done a la dita hora sinch frases arromançadas als estudiants, procurant que les aporten decorades/ per la tarda següent, y la llissó de Virgili y de quantitat per lo endemà de matí següent.

Ítem, volem que dit mestra a la tarda, de les dos ha les tres, hoйда la llissó de los estudiants, repetescha per la històricha los *Officis* de Ciceró, reduhint los estudiants ab la pulítica y suau llengua de Ciceró a la vida civil y pulítica. Llegida o repetida dita llissó, se alçarà hu dels estudiants per repetir-la, y si lo temps dóna lloch farà orations rethòricas y vertides en diffarent llatí sobre la llissó que de dit llibre de Ciceró haurà repetida.

Ítem, volem que dit mestre de les tres ha les quatre, quant haja fet lo sobredit exercici, done un thema o compo-

sitió vulgar als estudiants que lo endemà aporten vertida en prosa llatina, donant lo dit thema acomodat y apte per a vertció llatina.²

Item, volem que done altres sinch frases, també ab sos romanços o chatalans, que lo endemà aporten decorades los estudiants, empleant lo residuo de la hora en frases llatines y en different modo vertidas./

f. 3 Item, volem que les llissons, repetides que sien, tant de Virgili com de *Officis* de Ciceró, las tinga de fer construhir per regles de Arasma.

Item, ordenam que una volta la semmana, lo die que ben vist serà al mestre, done una compositió; los quals estudiants, los més provectes o tots ells, la componen *ex tempore*.

Item, volem que un die la semmana donarà matèria als estudiants per a compondre algun vers, dona[n]t-los temps vuyt dies per a compondre, y al cap dels vuyt dies los corregirà lo mestre.

Item, volem que los diumenges y los dies ferriats *ha quotidianis* llísigan lo llibre o *Concili* de Trento.

Item, ordenam que cada semmana, ço és, lo disapte, àjan de repetir tot lo que hauran repetit y llegit entre semmana.

DELS CONSELLERS DE L'ESTUDI

E per quant és més fàcil aportar quatre persones que vuyt, estatuhim y ordenam que dels doctors col·legiats en dita universitat se ellegesca hun dotor³ de cada facultat, y⁴ açò sie en lo principi de la lectura; y per dita electió ajuntarà lo rector tots los doctors agregats o la major part de ells, y tots junts, ab lo rector, / elegiran hu doctor⁵ de cada facultat. Y, elets que sien, prestaran jurament en mà y poder del rector de servar los estatuts conforme ab lo capítol de juraments estarà posat.

² El text manuscrit continuava dient: "en versos [o] en aquell gènere que en dita aula se declararan [tot això ratllat] o la facultat de l'estudiant abastarà". He cregut que la voluntat del copista era eliminar-ho tot, i així ho he fet a la meua transcripció.

³ El text original fou corregit posteriorment per una altra mà; on deia "tres doctors" escriví "hun dotor". Aquest canvi és sistemàtic al llarg del text, tot i que alguna vegada la correcció li passà per alt. Aquest fet m'ha obligat a corregir el verb anterior posant-lo en singular, detall aquest que no fou tingut en compte al manuscrit.

⁴ Al manuscrit la y apareix duplicada: ho he esmenat a la transcripció.

⁵ El manuscrit deia "tres doctors"; aquella mà posterior ho ratllà i escriví la indicació "hu de cada facultat".

Ítem, ordenam que quant se aja de cridar consell se⁶ criden estes quatre⁷ persones y no altres, y aquestes o la major part de ellas resòlien, juntament ab lo rector, les coses que seran proposades per lo rector, salvo que no sien cosas tocant a ordinacions.⁸

Ítem, ordenam que, en cas que los negocis sien graves y universals,⁹ criden tos los doctors —o la major part— agregats, y tots junts resolran lo més just y fahedor que més convindrà per lo Estudi.

Ítem, volem y ordenam que, qua[n]t los quatre¹⁰ doctors que seran elets per lo consell seran cridats e convocats per lo rector, acudirán.¹¹

f. 4 Ítem, volem que tres voltes lo any los dal dits doctors se àjan de convocar cridats per lo rector, ço és, la semmana antes de St. Llu[c],¹² la penúltima/ semmana de Quaresma y la segona semmana del mes de maig,¹³ y allí tracten y resòlgan lo que importerà y serà convenient per lo Estudi.

Ítem, ordena[m] que sempre y quant serà ben vist al rector pugua cridar als consellers dalt dits, y no lo conseller.¹⁴

⁶ Darrera “se” aquella mà posterior intercalà un mot il·legible.

⁷ La primera versió manuscrita transcrivía “dotze”; l'altra mà esmentada ho ratllà i va substituir-ho per “quatre”.

⁸ El fragment “salvo (...) ordinacions” fou afegit per aquella segona mà al marge del manuscrit, i el text continua encara amb una frase en part il·legible: “(?) sinó sols servir y fer servir las (?) ni a collegis particulars”.

⁹ L'expressió “y universals” hi fou intercalada posteriorment. A continuació la versió original deia “que a dits dotze [corregit en “quatre”] concellers los apareixerà no haver-ho de resolver, en tal cas”; però tot això fou ratllat en la seva major part. He suposat que el tros que calia eliminar era tota aquesta frase.

¹⁰ Íd. nota 7.

¹¹ La primitiva versió manuscrita transcrivía “no acudirán si no és per la lleítima causa ha coneguda del rector; en tal cas, encórregan en pena de dos reals per quiscuna volta, ab tal poder que lo rector que en los [“graus”, ratllat] dalt dits entrevindran se los retinga de la propina que los tocarà tant [“de exa”, ratllat] per rahó de examinador, o altrement applicadors en la caixa de l'Estudi”. Tot això, finalment, fou ratllat.

¹² Primerament el manuscrit consignava “St. Thomàs”, però això fou ratllat i substituït per aquella segona mà pel text que hem adoptat.

¹³ El text primitiu era “juny”; fou corregit posteriorment per “maig”.

¹⁴ L'expressió “y no lo conseller” fou afegida al text per l'altra mà tants cops esmentada.

DEL VEDELL DE L'ESTUDI

Estatuhim y ordenam que lo vedell sie cathalà y fill de dita ciutat, si a prepòsit se trobarà per dit òffici, y populat en dita ciutat; y almanco que sàpie llegir y scriure.¹⁵ La electió del qual faran los Jurats y adjuncts de l'Estudi; durador dit òffici a beneplàsit dels dits Jurats y adjuncts de l'Estudi. Volem també que, elet que sie, préstie jurament en mà y poder del rector; lo qual dit vedell farà habitació ab tota sa família en la casa de l'Estudi, y que faça contínua residència.

Item, ordenam que en les hores de llissó sie cuydadós en tenir compte si los mestres lligen, y si entren al punt de la hora y si hixen abans de la hora.

Item, volem, en cas que no entren al punt de la hora y no llegixan les hores degudes, o faltara algú de llegir —tant mestre gramàtich com qualsevulla altre chatredàtich—, los aja de apuntar posant lo die y hora que hauran faltat; y, apuntats, do lo memorial al rector.

f. 4v Item, volem que dit vedell tinga/ cuidado en obrir les aulas en esser hora de llegir, y en tencar aquelles quant lo mestre o lector sie fora; y escombrar aquelles quant sie menester.

Item, volem que lo dit vedell mànie les festes y los feriat conforme ab l'aport; estaran posats vestits ab la roba morada, conforme ha acostumat fins a lo die de avuy.

Item, estatuhim y ordenam que dit vedell aja de acistir ab la roba morada a las conclusions tant sabatinas de philosophia com de qualsevulla altre facultat, y per cada dia que.s tindran c[onc]l[usi]ons que no seran estampades se li sien donats dos reals, tenint cuydado de escombrar la aula y posar lo bufet en son punt; y lo die de les conclusions estampades se li sien donats quatra reals per dia, los quals haja de pagar lo estudiant qui defençarà les conclusions.

Item, estatuhim y ordenam que estiga obligat a ajustar collegi y qualsevulla altres coses que li serà manat per lo rector.

Item, ordenam que tinga compte que los estudiants no aporten armes honestes ni deshonestas, ni fassen avalot en los Estudis; y sempre y quant los veurà arma o fasen avalots,¹⁶

¹⁵ El copista va oblidar aquest darrer requisit i l'intercalà al marge, amb una indicació que remet a un lloc poc adequat (davant "Volem també", unes quantes paraules més avall). L'he incorporat al text en un punt més lògic.

¹⁶ Aquella mà posterior ratllà un fragment del text que deia: "aquells aja de capturar o a lo menos".

f. 5 aja de donar rahó al rector qui/ són aquells tals estudiants.

Item, volem que los dies de llissó, en sentir tocar les set horas de la matinada y les nou, aja de tocar la campana. Axí matex, a la tarda al punt de les dos y en tocar les quatre; y los dies feriatz a *quotidianis* o diumenjas aja de tocar dita campana al punt de les set y al punt de les vuyt.

Item, volem que dit vedell aja de tenir cuydado que ningun estudiant en les hores de llissons y exercisis no vaja divagant ni paseja[n]t en los patis de l'Estudi ni fora d'ell trenta passos al rodador y cerca de aquell, y fehent lo contrari axequíe a aquells per les penes dalt dites.

Item, volem que dit vedell, sempre que serà menester o sempre que ho dirà lo rector,¹⁷ aja de aportar la masa¹⁸ alçada.

DEL CLAVARI

Estatuhim y ordenam que en dit Estudi aja un clavari, y aquest que sie elet per los quatre¹⁹ concellers y rector de l'Estudi; y q[ue] lo dit clavari aja de esser doctor collegiat en dit Estudi, y que sie per temps de tres anys, y finits dits tres anys se n'aja de ellegir altre.

f. 5v Item, ordenam que dit clavari/ aja de tenir la caxa dels dinés en custodi en sa casa pròpria.

Item, ordena[m] que quant sie elet aja de prestar jurament en mà y poder del rector²⁰ per rahó de son offici.

Item, volem que dit clavari apòrtie un llibre de caxa ahont asentarà les partides del diner se li deposarà per graus, tant de bachiller com de doctor, o de penes exequitades; y en una part aja de donar crèdit y a l'altre dèbit de les partides que pagarà.

Item, volem que dit clavari no puga gastar ningun diner de la caxa si no és ab pòlissa firmada per lo rector de l'Estudi; y sempre que lo contrari farà, en la audició de comptes no se li sie passada la tal partida en descàrrech.

Item, volem que lo dit clavari rèbie lo diner tant de graus

¹⁷ Aquella segona mà ratllà "lo canceller y".

¹⁸ La mateixa mà canvià "porra" pel mot que apareix al text.

¹⁹ D'acord amb la correcció sistemàtica que hem acceptat al llarg de la transcripció, aquí calia substituir el mot "dotze" de l'original per "quatre". He volgut regularitzar-ho a la meua edició, ja que sembla evident que es tracta d'un oblit del **rector**.

²⁰ El copista ratllà els mots següents: "que ajude".

de batxiller de philosophia, theologia o altres facultats majors, y també rebie los dinés del grau de doctor^{20bis} en theologia, philosophia o en qualsevol altre facultat major; y aquell distribuïxa en lo modo y forma que en lo capítol del modo de agraduar batxillés y doctors en cada facultat estarà ordenat, reservant-se per la caixa lo que estarà taxat.

f. 6 Ítem, volem que lo dit clavari al cap del trienni aja de donar compte y rahó y lliurar lo diner y caixa, y també los llibres que tindrà de l'Estudi, al clavari qui entrarà en presència de dos doctors, los quals ellegirà lo Consell per hoir dits comptes, y sempre que los comptes estaran bé los hoïdors de comptes li faran difinitió en lo llibre als peus dels comptes.

Ítem, volem que lo clavari qui entrarà se fassa debitor en scrits en lo llibre del clavariat de la quantitat del diner que se li entregará, y açò de mà pròpria sua, ab vera dels hoïdors de comptes perquè's tròpia al cap del trienni lo que se li aurà entregat.

Ítem, volem que, per son scelari, dels graus de batxillers en arts per quiscú de ell tingua un real y dels batxillers de facultats majors dos reals, y de doctor en philosophia tingua deu²¹ reals, y²² de qualsevulla facultat major, o menor,²³ sis reals per quiscun doctorat.

Ítem, volem que ell haja de fer bona la moneda, y no sent bona la aja de canviar.

DEL SECRETARI

Ítem, ordenam que lo secretari o nottari de l'Estudi sie lo nottari o secretari de la ciutat.

f. 6v Ítem, ordenam que dit secretari aja de acudir a rebre los actes tant de batxillers com de doctor y altres/ actes que per lo rector serà cridat, donant-li per son scelari lo que en los capítols de doctorats de batxillers y agregats se li està taxat.

Ítem, volem que lo die de les oppositions acúdie en lo Estudi per a fer les membranças²⁴ y per a pendre los noms

^{20bis} Al manuscrit, per error, "batxiller".

²¹ Aquella mà posterior ratllà "quatre" i escriví "deu".

²² La mateixa mà ratllà aquí "de doctor".

²³ Aquesta mà afegí al text "o menor".

²⁴ A l'original, "membranças".

dels votants, y també farà lo matex lo die que se hauran de donar los punts de qualsevulla facultat: acudirà en casa la ciutat per a rebre lo acte dels punts.

Item, volem que en tots los actes per via dels exàmens, tant secrets com públics, per rahó de agraduacions de doctorat o agregacions, acúdie en lo Estudi.

Item, volem que lo secretari aja de aportar llibre o notta o manual, ahont estaran acentats los graus de batxiller de qualsevulla facultat en los graus de doctors y de agregatió, y altres actes tocant a l'Estudi.

Item, volem que, sempre que se li serà demanat o requerit, aja de donar testimonial auctèntich dels graus de batxillers y doctorats; y no puga exhigir ningun scelari a més del que en los capítols de doctors y agregats està disposat.²⁵

DELS GRAUS DE BATXILLER EN ARTS

f. 7 *Primo* estatuhim y ordenam que, de si en avant, admetre en batxiller en arts que primer no prove haver fet sos cursos en/ arts²⁶ en universitat aprovada o en dita universitat, no puga. Si ha oït en esta universitat, fassa plena fe ab testimonial, ço és, ab scèdula firmada de dit mestre, y, si no és present, ab testimonis com se dirà. Y, si no aurà oït en esta universitat, aja de comtar ditas audicions auctènticament ab testimonial o ab testimonis en aquesta manera: que si la aprovatió se farà per actes, aquells sien presentats al rector, los quals regonescha si dits actes fan plena y auctèntica fe de ditas audicions; e[*t*] si la dita aprovatió se farà per testimonis, aquells sien almancho dos, y tingan de ésser examinats en presèntia de dit rector, los quals, migensant jurament, fàssan fe de ditas audicions. Y si no podran ésser dos testimonis, almancho sie hu, lo qual, ab jurament e[*t*] depositió del graduando fàssan semiplena prova de les dites audicions.

Item, estatuhim y ordenam que, fetes las aprobacions dalt dites, tingan ha subir en examen los graduandos; en lo qual examen entrevingan dos doctors col·legiats de dita facultat per examinadors, començant als més ancians y axí, per orde, seguint son torn, ne passen los doctors col·legiats de dita facultat./

f. 7v Item, ordenam que, si lo graduando és foraster, hy aja de haver un doctor de dita facultat qui l'apadrine, y assò vaja

²⁵ A l'original, "disposats".

²⁶ Al manuscrit, "en/en arts". He eliminat la preposició sobrerera, però no he gosat corregir l'anacolut de la frase.

per torn començant al més decano de dita facultat; y si lo agruando o agruants seran dels qui acabaran lo curs, en tal cas los aja de apadrinar lo mestre, y los examinadors sien dos doctors col·legiats, seguint los de ²⁷ torn com està dit.

Item, estatuhim y ordenam que los lectors de philosophia no púgan començar de examinar sos dexebles per a batxiller fins ha deu de juny, y qui al contrari farà, incórrega en pena de deu reals per quiscuna vegada applicadors ha la càxa.

f. 8 Item, ordenam que se examinen los estudiants que acaban lo curs de philosophia, fetas las provas dalt dites, per lo grau de batxiller, començant en lo temps dit y no abans, y examinats que sien, no se'ls done lo grau a ningú per sí, sinó tots junts; se senyale ^{27bis} lo die, que serà a trenta ²⁸ de jun[y], y aqueix die, convocats en lo Estudi lo canceller, rector y los Jurats de dita ciutat, ²⁹ se done lo grau a tots junts, fehent primer hu/ dels estudiants, al qui ben vist serà al rector, ^{29bis} una oratió en la trona en llatí demanant lo grau de batxiller hu per a tots an al rector, y demprés altre estudiant farà una orationeta de gràtias de haver conferit lo grau. Hu per a tots farà la profició *fidei* agenollat en terra y jurarà de guardar los estatuts de dit Estudi, y, fet assò, ab lo mestre de dits estudiants aniran en la Seu ha donar gràtias ha Nostre S[eny]or Déu y ha la Ve[r]ge Maria S[eny]ora Nostra; y demprés pujaran ha cavall pasejant-se per dita ciutat ab la música y lo vedell devant sens massa, y un estudiant aportarà lo estandart de l'Estudi.

Item, estatuhim y ordenam que lo qui's volrà agruador de batxiller en philosophia aja de pagar lo següent: *primo*, al padrí un ducat, y a cada examinador sis reals; al rector, sis reals; al vedell, dos reals; al nottari, per rebre lo acte, quatre reals.

Item, estatuhim y ordenam que los examinadors, antes de examinar-lo, préstan jurament en mà y poder del rector que de la abilitat de l'agruando faran relació verdadera llevant tot odi, ranchor y [...] ³⁰

²⁷ A l'original, "de de". He fet el mateix que es diu a la nota anterior.

^{27bis} Al manuscrit sembla que es llegeix "senyila"; ho he corregit d'acord amb el sentit.

²⁸ El text primitiu deia "vint-y-sinch". El copista ho ratllà posteriorment i escriví "trenta".

²⁹ Al manuscrit, erròniament, "ciutats".

^{29bis} A l'original, erròniament, "doctor".

³⁰ El copista devia oblidar-se d'acabar la frase.

DEL MODO Y FORMA DE PASSAR DOCTORS EN ARTS

f. 8v Estatuhim y ordenam que lo qui voldrà pendre lo grau de doctor en arts, / lo mestre o padrí qui l'haurà de deffensar l'aja de presentar al canceller de dita universitat³¹ y allí fassa austentació y amostre lo grau de batxiller en arts ab acte autèntich, y, vist dit acte, rebrà, o en presència de canceller se rebrà, una informatió *de vita et moribus* y de llinatge, y, rebuda la dita informatió, aparaxent al canceller que se aja de admetre, lo rematrà a dos doctors de dita facultat a qui tocarà lo torn de tentador, perquè aquells en secret, cada hu en sa casa, lo examine de les coses de lògica o física que ha ells los aparexerà. Y, fet lo sobredit examen, lo retor, o vice-retor en sa ausència,³² convocats los doctors de dit col·legi, lo rector y los qui auran tentat lo dit examinando, acudirà dit canceller en lo Estudi en lo lloch acostumat per semblants actes, ell en persona, no podent sorrogar sinó en cas de malaltia o ausència; y allí pendrà de jurament los tentadors qui auran tentat lo graduando de que li fassen acl[ra]ció si dit graduando se li deuen o se li han de donar punts per a agradau-lo de doctor en la facultat que demana, y, feta dita relació, dit canceller donerà los punts en la forma següent.
Primo [...]

³¹ La segona mà tantes vegades esmentada inclogué una nota al marge: "fa advertí si ha de esser lo conseller o retor".

³² El fragment "lo retor (...) ausència" també fou afegit per aquella segona mà. El text original deia "lo canceller".